הלכה · משנה תורה · מפרשים · מלאכת שלמה · ספר נזיקין

מלאכת שלמה על משנה תורה, הלכות גניבה

רבי שלמה חכים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה תורה, הלכות גניבה

רבי שלמה חכים

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-תורה-הלכות-גניבה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ה 4
הלכה ח 4
פרק ב 5
הלכה א 5
הלכה יב 6
פרק ד 7
הלכה י 7
פרק ה 8
הלכה ג 8
הלכה י 9
פרק ח 10
הלכה יח 10

פרק א

הלכה ה

גנב שהודה מעצמו וכו'. כתב מרן החבי"ב [בכנסת הגדולה] בחו"מ סי' שמ"ח הגהות הטור אות י' נשאל הרשב"א בכתב יד מי שגנב בעדים והשיב הגניבה קודם שיתבענו אם משלם כפל או לא. תשובה כל שבאו עדים שהעידו שגנב אינו יכול לפטור מתשלומי כפל שכבר נמצא הגניבה בידו בעדים ע"כ. ותשובתו מסופקת אצלי אפשר דס"ל דכל שלא תבעו בבי"ד והודה אינו משלם כפל, ומה שהשיב הרב כל שבאו עדים והעידו שגנב כונתו שבאו עדים לבי"ד וכו' יעו"ש.

ואנכי הרואה תשובה זאת היא נדפסה בח"ג סי' ק"י ונראה שתשובה זאת לא שייכא לשאלה שהביא הוא ז"ל. והוא כי הרשב"א נשאל שתי שאלות וז"ל ומי שגנב בעדים והשיב את הגניבה קודם שיתבענו בבי"ד אם משלם כפל או לא אם תמצי לומר שזה דבר ברור שאינו משלם דאשר ירשיעון אלהים כתיב וכו', אם גנב בעדים ואמר החזרתי מהו מי מהימנינן ליה או לא, אם תמצא לומר מהימנינן היאך גנב מתחייב בכפל לעולם, שהרי כל גנב מרשיע את עצמו שהרי יכול לפטור ולומר החזרתי, והשיב כל שבאו עדים וכו', ומ"מ אפשר שיכול לומר החזרתי וכדעת מקצת רבותי וכו' יעו"ש. ומהנראה הוא שכונתו הוא דבשאלה ראשונה הודה לדברי השואל שפטור, ותשובתו הוא לשאלה הב', והוא הצעה למה שיאמר אח"כ וק"ל.

הלכה ח

קטן שגנב וכו' ואם אבדו אינו חייב לשלם אף הקרן ואפי' לאחר שהגדיל. והנה דין זה שכתב רבינו שקטן פטור אף לאחר שהגדיל כ"כ הרא"ש והטור ושאר הפוסקים. אמנם בהגהות אשרי בפ' החובל כתב משם האור זרוע דכשהגדיל הקטן חייב לשלם, ושכן פי' רש"י ז"ל גבי השורף שטרו של חבירו דאכפיה רפרם לרב אשי ומגבי ביה כשורא לצלמי יעו"ש. ומהר"ם מפאדווה סי' צ' כתב דרבינו לא חש לדבר זה כי אפשר לומר שרב אשי עשה זה כאשר היה בן י"ג שנים, וגם אינו הכרח שרש"י ז"ל ר"ל בקטנותו, כי כונתו רק להסיר מן ר"א פגם זה שלא עשה נבלה זו בהיותו חשוב יעו"ש.

ולענ"ד נראה לומר לדעת רבינו, דההיא דרפרם מפרש לה דלאו דאכפיה לרב אשי על ששרף שטרו של חבירו, אלא הענין הוא כמ"ש הר' יהונתן ז"ל הביאו הרב בשטמ"ק שם וז"ל כלומר בא מעשה כהאי גוונא לפני רב אשי ורצה לפטור האדם השורף שטרותיו של חבירו דלא לשלם אלא דמי ניירא בעלמא, דהוה ס"ל דלא דיינינן דינא דגרמי, ואכפייה

רפרם שהיה זקן ממנו לרב אשי שהיה בחור שחייב השורף לשלם לניזק כשורא לצלמי עכ"ל (א"ה ס"ט וכן פירש"י ז"ל בכתובות דף פ"ו ע"א בד"ה כפייה רפרם, ועיין בני חיי סי' שנ"ז בהגהות הטור). הרי להדיא דאין לדינו של רבינו עסק להההיא דרפרם, ואפשר שכן מפרש לה רבינו. ובהכי אזדא לה ראיית הב"ח ז"ל באו"ח סי' שמ"ג למה שפסק רבינו בה"י בדין ראוי לבי"ד להכות לקטנים וכו' יעו"ש.

וראיתי להרב פני משה פ' החובל במראה הפנים על מתני' דחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, שרצה להביא ראיה דהתוס' ס"ל כסברת הגהות אשרי, וז"ל ויש להביא ראיה מהתוס' בקידושין דף י' ע"א דקטן חייב לשלם כשיגדיל מה שעשה בקטנותו, דשם בד"ה ומקבל את גיטה, כתבו להוכיח דאחר שנשאת, אף כשהיא קטנה עכשיו אין אביה מקבל גיטה מהאי תלמודא דפ"ח דתרומות דפריך גירשך מי לא ידעה [וכו'] תיפתר כשאמרה התקבל גיטי במקום פלוני וכו', ומדדחיק לאוקומי בכה"ג, ולא מוקי לה בשנשאת כשהיא קטנה ואביה מקבל את גיטה, משמע דמשנשאת אין אביה מקבל גיטה וכו', והשתא אי ס"ד דקטן אינו חייב לשלם כשיגדיל מאי מביאין ראיה מדין דתרומות, הא התם לחיוב קרן וחומש מתניא גבי פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע, וא"א לאוקומה בקטנה, אלא ודאי דס"ל להתוס' דקטן חייב לשלם כשיגדיל עכ"ל.

ואחרי המחילה רבה אין זו ראיה, דכונת התוס' היא מדלא מוקי כשנשאת כשהיא קטנה ואביה מקבל גיטה כשהיא קטנה אבל הידיעה שידעה שגירשה בעלה היה כשהיא גדולה וע"ז פליגי ר' אליעזר ור' יהושע דר"א מחייב כל מה שאכלה כשהיא גדולה ור"י פוטר מטעם דיהיב בגמ', ומי הגיד לו שכונת התוס' היא שהידיעה ג"כ היה כשהיא קטנה. וכן ראיתי להרב מהרימ"ט בחי' שם וז"ל לכך דקדקו התוס', מתוך שינויא ב' דדחיק לאוקומה בסוס רץ נוקמה בשנשאת כשהיא קטנה וקבל אביה את גיטה כשהיא קטנה ולא ידעה עד שנעשית נערה וכו' יעו"ש. וכן נראה שהבין הרב עצמות יוסף והפנ"י שם וק"ל.

פרק ב

הלכה א

וכן הגונב קדשים מבית בעליהן וכו'. דין זה הוציא רבינו מדאמרינן בכמה דוכתי וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. והתוס' ז"ל בפ"ק דב"ק ד"ה שור רעהו כתבו דהא דממעטינן הקדש מדין גנב לאו דוקא דה"ה מדין דכל ד' אבות נזיקין ליתנהו בהקדש, והוקשה להם מהא דאמרינן בהשואל כי יאכל קדש פרט למזיק דפטור מן החומש הא

קרן משלם וכו' יעו"ש. והרב מל"מ ז"ל כתב על דברי התוס' וז"ל וא"ת אמאי לא הוקשה להם מהא דתנן בגטין דף נ"ד ע"א כהנים שפגלו במקדש במזיד חייבים, ואמאי אף דנימא דהיזק שאינו (ניזק) [ניכר] שמיה הזיק הא הקדש ליתיה בתורת נזיקין, ואולי הו"א דמתני' ר' שמעון היא דאית ליה דקדשים שחייב באחריותן חשיב רעהו וכו' א"נ בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים הוי ממון בעלים, אבל ההיא דפרט למזיק לא מצינן לאוקומה בקדשים קלים יעו"ש.

וקשיא לי טובא מהא דאמרינן בפ' התכלת (מנחות דף מ"ט ע"א) תני רבה בר בר חנה קמי דרב כבשי עצרת ששחטן לשום אילים כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, א"ל רב עלו ועלו, אמר רב חסדא מסתברא מילתיה דרב בכסבור אילים ושחטן לשם כבשים שהרי כבשים לשום כבשים נשחטו, אבל כסבור אילים ושחטן לשום אילים לא, עקירה בטעות הויא עקירה ורבה אמר עקירה בטעות לא הויא עקירה, אמר רבא ומותבינן אשמעתין הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין הא שוגגין פטורין, ותני עלה פיגולן פיגול, היכי דמי אילימא דידע דחטאת היא וקא מחשב בה לשום שלמים האי שוגגין מזידין הוו, אלא לאו דכסבור שלמים הוא וקא מחשב בה לשום שלמים וקתני פיגולן פיגול, אלמא עקירה בטעות הויא עקירה, א"ל אביי לעולם דידע דחטאת היא וקא מחשב בה לשום שלמים ובאומר מותר ע"כ. הרי דהש"ס מוקי לה להאי מתני' בקדשי קדשים היפך מ"ש הוא ז"ל דאפשר לאוקומי בקדשים קלים וצ"ע (א"ה ס"ט עיין להרב המגיה בס' שורשי הים בפירקין).

הלכה יב

גנב וקטע ממנה אבר וכו'. בעיא דר' ירמיה בפ' מרובה (בבא קמא דף ע"ח) ולא איפשיטא. ורבינו ז"ל השמיט בעיא דחוץ מעוברה, כנראה דס"ל דעובר ירך אמו ובעיא דר"י אינו אלא אליבא דמ"ד עובר לאו ירך אמו וכמ"ש הרב שער המלך. ועיין בתוס' פ' הנשרפין (סנהדרין דף פ') בד"ה עובר. והר"ן בפ' אלו טרפות (חולין דף נ"ח) מהש"ס בד"ה ולענין ולד שנולד מן הטריפה כתב, וז"ל לפיכך תירץ ר"ת דודאי קי"ל דעובר לאו ירך אמו הוא כדמוכח בשמעתין וכו' וההיא דגיטין דאמרינן אם היתה עוברה זכתה לו אע"ג דעובר לאו ירך אמו נהי שאינה מקבלת גט לחברתה מקבלת גט לעוברה דכיון דשייך בה ידה כידו וכו' יעו"ש.

וראיתי להרב שער המלך שהקשה על דברי הר"ן אלו, שאם כדבריו מאי פרכינן מינה בתמורה דף כ"ה לר' יוחנן דאמר הפריש חטאת מעוברת וכו' שאם שיירו משוייר מברייתא דקתני האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה

זכתה לו, התם שאני כמ"ש הר"ן ז"ל, ובפ"ב דגיטין מוקמינן להאי ברייתא כרבי דאמר המשחרר חצי עבדו קנה דקסבר עובר ירך אמו ולפי דברי הר"ן ז"ל אפי' כרבנן (דר"נ) [דרבי] דס"ל המשחרר חצי עבדו לא קנה מצי מתוקמא עיי"ש שהצריך עיון. ולענ"ד נראה לישב דעת הר"ן בזה האופן דמדקאמר הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מכפר רצה מכפר בולד, ומטעם דעובר לאו ירך אמו, נראה דר' יוחנן דס"ל דמשעת הפרשה חשיב ליה כילוד וכאילו הפריש שנים לאחריות, ואי לא הו"ל ולד חטאת דלמיתה אזלא. ואמטו להכי הקשה מהך ברייתא לר"י דקתני הרי את שפחה וולד בן חורין דאם היה עוברה זכתה לו אמו, אי אמרת בשלמא עובר לאו ירך אמו מני ר' מאיר היא אלא אי אמרת עובר לאו ירך אמו, והכונה דכילוד דמי ומשו"ה רצה מכפר בולדה, אמאי זכתה לו אמו, נהי דשייך בה ידה כידו מ"מ לא חשבין ליה כילוד, כן נ"ל לומר בדעת הר"ן ודוק.

פרק ד

הלכה י

אבל הגונב סלע מכיס חבירו או כלי מביתו והחזיר דבר הגנוב מביתו למקומו וכו' עד שימנה את מעותיו. מנה את כיסו ומצא שלם וכו' נפטר מאחריותו. כתב הרב המגיד ז"ל דע שכונת רבינו אינה בדוקא למקום ההוא שגנב, ואם שינה שיתחייב, אלא למקום המשתמר ושיראוה הבעלים, כלומר להיות מצוים שם כעין המקום שגנב ע"כ. והקשה הרב לח"מ דהא בפ' הגוזל אמרינן דלכו"ע אית להו דרבי יצחק דאמר ר"י אדם עשוי למשמש בכיסו תמיד, ופירש"י ז"ל והבעלים יודעים בגניבתו שמנו והיא חסירה ולאחר החזרה [מנו] והיא שלימה, וכיון דרבינו פסק בפ"א מהל' גזילה דאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה א"כ אמאי פסק כאן אם ידעו הבעלים, וכ"כ אח"כ מנה את כיסו והיא שלימה, משמע דעל הסתם לא אמרינן הכי, הא מסתמא ידעו בגניבה ובחזרה שמנו בודאי וכו' יעו"ש. וקצת קשה אמאי לא הקשה כן במ"ש אח"כ רבינו לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו וכו', כיון דפסק דאדם עשוי למשמש וכו' בכ"ש, מסתמא ידעו והיה קשה ביותר. איברא דלא על הרב לח"מ לבד תלונותי, כי גם על הרב מחנה אפרים בחי' על רבינו, שהקשה ג"כ כקושית הרב לח"מ ז"ל.

עוד כתב הרב מחנה אפרים ז"ל שם על דברי הרה"מ ז"ל שכתב דע שכונת רבינו וכו', וז"ל לא ידעתי מנא ליה הא, ומדברי הרמב"ן ז"ל במלחמותיו בסוף פרק הגוזל ומאכיל נראה דכל ששינה אין מנין פוטר עכ"ל. ואשתמיט מיניה מ"ש השלטי הגיבורים בפ'

המפקיד וז"ל ונ"ל (דמדברי) [דדברי] הרמב"ן שכתב דהמחזיר למקום אחר לא יצא אפי' לא ידעו הבעלים בגנבתו לא פליג על ההיא דאמרינן שם בגמ' שאם החזיר לעדר שבמדבר יצא, וכ"כ הרה"מ בפ"ד מהל' גניבה דודאי כל שמנין פוטר סגי בחזרתו באופן שירגישו הבעלים בחזרתו, וההיא דהרמב"ן מיירי שמחזיר לעדר אחר שאין הבעלים יכולים להרגיש וס"ל וכו', ומדברי הרשב"א שהביא מגדל עז בפ"ד מהל' גניבה משמע קצת כדברי הרמ"ה יעו"ש. הרי להדיא דאין כאן סתירה למ"ש הרה"מ מדברי הרמב"ן ז"ל.

פרק ה

הלכה ג

נתיאשו הבעלים מן הגניבה וכו' או אינו נותן כלל וכו'. כתב מרן ב"י ז"ל בסי' שנ"ג, וז"ל הרשב"א בפ' הגוזל בתרא גבי נטלו מוכסים חמורו [וכו'], שהראב"ד כתב דאע"ג דיאוש ושינוי רשות קני, דמים מיהא בעי לאהדורי משום דבאיסורא אתא לידיה, דיאוש כדי לא קני, ואע"פ שכתב הרב שזה עיקר, עדיין צריכה תלמוד דיאוש ושינוי רשות בכולי תלמודא משמע דקני קנין הגוף, דאי לא, הא דא"ל רב הונא להני אוונכרי וכו'. ועיין בס' שמות בארץ בפ' לולב הגזול מה שהקשה להרשב"א דמאי קושיא דאם היה אומר הראב"ד דאם הנגזל נותן הדמים מחזיר החפץ לבעלים אז היה שייך הקושיא וכו' יעו"ש.

וראיתי בס' הלכה למשה בפירקין שכתב וז"ל ואני אומר דאין ספק דט"ס הוא מ"ש בתחילה דמים מיהא בעי לאהדורי וצ"ל בדמים מיהא בעי לאהדורי כמ"ש בסוף ושייך קושיא שפיר וכ"כ הרשב"א בשם הראב"ד בתשובה הנ"ל וכן הגיה בס' דורש משפט ותפארת שמואל ע"כ. ודבר ה' בפיהו אמת שכן ראיתי בפירוש להרשב"א ז"ל שהביא הרב בצלאל [בשטמ"ק] בפ' הגוזל דף קע"ט ע"ד וז"ל והראב"ד פי' דכי קתני במתני' הרי אלו שלו דלא מפקי מיניה בעלים בלא כלום קאמר משום דקני ליה ביאוש ושינוי רשות אבל בדמים מיהא בעי ליה לאהדורי משום דבאיסורא אתא לידיה דיאוש כדי לא קני וכן הדין לכל גניבה וגזלה הנמכרת והיינו דקאמר בברייתא ומחזיר לבעלים הראשונים כאילו אמר הרי אלו שלו אבל מחזיר הוא לבעלים וכו', וע"ז מקשה הרשב"א וכו' יעו"ש. ואפשר ג"כ דאף מ"ש הטור סי' שנ"ז על דברי הראב"ד וז"ל שגם הוא סובר שאין יאוש ושינוי קונה אלא לענין שא"צ להחזיר הגניבה אלא הדמים אבל לדעת ר"י וכו' דהכונה היא על דרך זה וט"ס נפל וצ"ל בדמים וכן בסי' שס"ח יעו"ש, אשר בזה

מתישב קושית מרן ב"י ז"ל בסי' שנ"ז ונכנס לישב בדוחק כמו שיראה הרואה, ולפי האמור לא קשיא וק"ל.

הלכה י

בעה"ב שאינו עשוי וכו' או שעשוי למכור כליו והיו כליו מדברים העשוים וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל פי' והוא טוען שנגנבו ממנו ויצא לו שם גנבה בעיר וכו' יעו"ש וכ"כ בפ"ח מהל' טוען. והטור בחו"מ סי' שנ"ז כתב וז"ל כתב הרמב"ם וכו' וכתב עוד שאם הם כלים העשוים להשאיל ולהשכיר אפי' לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן וישבע המחזיק בהם כמה הוציא ויטול וכו' ע"כ. וכתב מרן ב"י שם וז"ל זה שכתב רבינו אפי' לא יצא לו שם גניבה בעיר טעות הוא, שכבר כתבתי לשון הרמב"ם ז"ל לעיל וכו', וכן פירשו דבריו הראב"ד והרה"מ ז"ל עכ"ל. והש"ך ז"ל הליץ בעד הטור דלא בא לומר הטור אלא דלהרמב"ם איכא מעליותא בכלים העשוים להשאיל אפי' ליכא מגו, וה"ה נמי דהוה מצי למימר אפי' עשוי למכור ויצא לו שם גניבה יעו"ש.

וראיתי בס' מחנה יהודה שכתב שלא הבין דבריו של הש"ך דודאי בכלים העשוין להשאיל ולהשכיר וטוען גנובים, לעולם איכא מגו אפילו היכא דליכא עדי ראיה, דהא הכא מיירי דלוקח טוען מפלוני לקחתים ואינו יודע אם גנובים הם דבכה"ג מיירי מתני' וא"כ כיון דלוקח טוען איני יודע אם גנובים הם, לעולם איכא מגו בבעה"ב, דנאמן לומר גנובים מגו דמצי למימר שאולים, דאי משום דליכא עדי ראיה ואיכא מגו ללוקח, הא ודאי דמהימן הלוקח בטענתו שאינו יודע אם גנובים הם ואפ"ה מוציאין מידו כיון דאפשר שהם גנובים ואיכא מגו גבי דבעה"ב, וא"כ מאי דמשמע ליה לרבינו בדברי הרמב"ם דלאו משום מגו אלא משום דהוו תרתי לטיבותא, לאו בהכי תליא אלא כולא מילתא תליא במיגו יעו"ש.

ואחרי המחילה רבה מכבוד רבנותו לא זכיתי להבין דברי קדשו דהא כיון דליכא עדי ראיה אם כן כי טעין בעל הבית שאולים הם מצי לוקח למימר ליה החזרתי ונאמן, ומשום הכי טוען גנובים שלא יוכל לומר לו הכי, ואם כן אזדא ליה מגו זה, ושפיר קאמר הש"ך כיון דליכא עדי ראיה ליכא מגו, ואכתי הוה מצי להוציא מיד הלוקח משום דמצי לטעון שאולים, ואיהו לא ניחא ליה למטען בהכי, באופן דמגו זה איני מכירו לקוצר ענ"ד. וכן מה שכתב לקמן על פי יסוד זה לא הבנתי, ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל ח"ג סי' ק"י ודוק.

פרק ח

הלכה יח

הסיטון מקנח וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל דרבינו פסק דלא כר' שמעון בן גמליאל וכו' יעו"ש. והנה מפשט דברי רבינו ז"ל נראה שדעתו הוא כדעת הרמ"ה ז"ל שהביא הטור בסי' רל"א דלא מפליג בין מדות לח ליבש דבכולהו צריך לקנח וס"ל דרשב"ג דקתני במתני' בד"א במדות לח, לאיפלוגי את"ק אתי ופסק כת"ק בכולי מתני'. ומרן ב"י ז"ל שם הקשה להרמ"ה וז"ל ואיני מוצא לו טעם כיון דדבר יבש אינו נדבק מה יקנח ע"כ. והסמ"ע שם סק"י כתב שדברי הרמ"ה הם במידות עמוקים ואבק נדבק בהם יעו"ש. ועיין בתוס' יו"ט פ"ה ד'בתרא משנה י"א מ"ש על דברי הסמ"ע ובס' עץ החיים. ואני אומר דכל זה גרם להם שלא נראה בזמנם דברי הרמ"ה ז"ל ברם עתה שנדפס ראינו לשונו שכתב וז"ל ולפיכך מקנח כל המאזנים לכל משקל ומשקל לא שנא בלח ולא שנא ביבש כת"ק דגזר לח אטו יבש ע"כ, ונראה דט"ס הוא וצ"ל דגזר יבש אטו לח. הרי שדעת הרמ"ה הוא דאף דלא נדבק במדת היבש כלום אפ"ה צריך לקנח ומשום דלא פלוג. וא"כ אין מקום לקושית מרן ז"ל, ולא למ"ש הסמ"ע דהרמ"ה מיירי במדות עמוקות שאבק נדבק בהם, אלא גם במאזנים שאינו נדבק כלום, ורשב"ג דפליג בכולהו פליג דלא כמ"ש התוס' יו"ט לדעת הסמ"ע ודלא כהרב עץ החיים.